

Notat 5: Notat om understøttelse af kvalitet i karaktergivning

Notatet beskriver de mekanismer, der understøtter kvalitet i bedømmelse og karaktergivning ved prøver og eksamener. Kvalitet i denne sammenhæng drejer sig bl.a. om en ensartet anvendelse af karakterskalaen, et passende fagligt niveau på de forskellige uddannelses typer, samt eventuel justering af niveau, så elever og studerende på ens eller beslægtede fag eller uddannelser bedømmes ud fra kriterier på samme niveau. Opsamling på karakterdata, opsamling på censorerfaringer, samt undervisning af eksaminatorer og censorer, er eksempler på mekanismer, der understøtter kvaliteten.

7-trins-skalaen er en absolut skala. Bedømmelse af præstationer skal ske med udgangspunkt i opfyldelsen af på forhånd fastsatte faglige mål for det pågældende fag, fag- eller uddannelseselement. Der må ved bedømmelse ikke tilstræbes nogen bestemt fordeling af karaktererne. Dog var det Karakterkommissionens¹ forventning, at de beståede karakterer givet efter 7-trins-skalaen *over tid* og for *store populationer* ville sprede sig nogenlunde normalfordelt; altså på et aggregeret niveau *og* over flere år. Hvis der blev iagttaget en skæv udvikling i karaktergivningen, skulle fagenes mål og sværhedsgrad kunne justeres.

Absolut karaktergivning indebærer dermed, at det faglige niveau afstemmes på tværs, så samme præstation i samme eller tilsvarende fag, fag- eller uddannelseselement bedømmes ens, uanset om en prøve aflægges på den ene eller den anden uddannelsesinstitution/skole. For at kunne afstemme det faglige niveau på tværs er det bl.a. en forudsætning, at der kan aggregeres data for store populationer og over tid, og at personer med specifik faglig viden inden for de konkrete fag justerer fagenes mål og sværhedsgrad, hvis det vurderes at være nødvendigt for at opnå en ensartet bedømmelsespraksis.

Generelt er uddannelserne under Børne- og Undervisningsministeriet (BUVM) tilrettelagt nationalt med centralt fastsatte mål for, hvad eleverne skal lære, mens uddannelserne under Uddannelses- og Forskningsministeriet (UFM) tilrettelægges decentralt på uddannelsesinstitutionerne. Dette betyder, at monitorering af karakterudvikling og evt. justering af fagenes mål og sværhedsgrad lader sig gøre på BUVM's område, mens det er vanskeligere at gøre på UFM's område. Kvaliteten af karaktergivning på uddannelserne under UFM understøttes bl.a. af institutionernes egne systemer og landsdækkende censorkorps.

Kvalitetssikring på grundskoleområdet og de gymnasiale uddannelser

På grundskoleområdet og de gymnasiale uddannelser er der dels intern kvalitetssikring på den enkelte skole/institution, herunder med hensyn til, hvordan skolen/institutionen og skolens ledelse arbejder med at sikre kvalitet og ensartethed i karaktergivningen, og dels arbejder ministeriet med forskellige former for kvalitetssikring. De faglige mål for de enkelte fag fastsættes i ministeriet, og ministeriet udarbejder konkrete vurderings-/bedømmelseskriterier for de enkelte prøver. De skriftlige prøver

---

¹ *Betænkning om indførelse af en ny karakterskala til erstatning af 13-skalaen. Karakterkommissionen, 2004.*

afholdes alle som nationale prøver. Ved de skriftlige prøver bidrager ministeriets opgavekommissioner og fag- og læringskonsulenter til kvalitetssikringen, når de producerer og kvalitetssikrer skriftlige prøveopgaver og anvender data fra forcensur i forbindelse med karaktergivning. Ministeriet udarbejder desuden en række andre redskaber til at støtte op om en korrekt og ensartet bedømmelse, herunder prøvevejledninger og karakterbeskrivelser for prøverne/fagene. Såfremt karaktergivningen på et fag/en prøve systematisk afviger fra de øvrige, kan det være udtryk for, at der er behov for en central justering af de faglige mål/vurderingskriterier eller understøttende redskaber og vejledninger.

På grundskoleområdet og de gymnasiale uddannelser indberetter skolerne prøvekaraktererne til ministeriet. Ministeriet samler op på karakterfordelingen til prøverne og på censorernes erfaringer med opgavesættene og med elevernes forståelse og besvarelse heraf via tilbagemeldinger fra læringskonsulenter, fagkonsulenter, opgaveudvalg og opgavekommissioner. Opsamlingerne på censorernes erfaringer og karakterfordelingerne kan give anledning til at justere prøvernes indhold, sværhedsgrad og formulering. Tilsvarende kan man justere vejledninger, hvis eksempelvis elementer i prøven og faget viser sig vanskelige at bedømme.

På de gymnasiale uddannelser har ministerier desuden fokus på, om der på institutioner og skoler, der i øvrigt er udtaget i ministeriets kvalitetstilsyn (f.eks. pga. dårlige eksamensresultater), er markante forskelle på årskarakterer og eksamenskarakterer (typisk i form af højere årskarakterer end eksamenskarakterer i et eller flere fag), hvilket kan være tegn på karakterinflation på den enkelte institution.

Censorer på grundskoleområdet

På grundskoleområdet skelnes der mellem statsligt beskikkede censorer og lokale censorer. Alle skriftlige censorer er statsligt beskikkede, mens en lille andel (ca. 400) af de mundtlige beskikkede censorer er statsligt beskikkede. De lokale censorer er udpeget af skolelederen og indgår typisk som en del af kommunale censorringe.

De mundtlige prøver bedømmes af en eksaminator (faglæreren) og en ekstern censor, som kan være lokalt udpeget eller statslig beskikket. De skriftlige prøver bedømmes (med undtagelse af de digitale selvrettende prøver) af én statslig beskikket censor. Ministeriet beskikker de statsligt beskikkede censorer efter indstilling fra skolens ledelse, men kan også beskikke andre censorer end de indstillede.

De statsligt beskikkede censorer skal inden for de sidste tre år have gennemført et fuldt undervisningsforløb, der fører frem til den pågældende prøve, og de skal mindst én gang hvert tredje år deltage i de censorkurser, som ministeriet afholder. For alle censorers vedkommende gælder det, at bedømmelserne skal være korrekte og objektive med udgangspunkt i karakterbekendtgørelsen samt de vejledende karakterbeskrivelser og vurderingskriterier for de enkelte prøver. Vurderingskriterierne fremgår af prøvebekendtgørelsen og udfoldes yderligere i prøvevejledninger, som ministeriet udgiver. Prøvevejledningerne indeholder desuden – afhængigt af fag og prøve – f.eks. vurderingsskemaer eller rettevejledninger som praktiske redskaber for bedømmelsen.

Derudover er der forskellige initiativer rettet særligt mod de skriftlige censorer, der skal understøtte en ensartet bedømmelsespraksis:

- Efter de skriftlige prøvers afholdelse afholdes der i udvalgte fag webinarer for de skriftlige censorer, hvor læringskonsulenterne gennemgår årets opgavesæt, på baggrund af en grundig

for censur. Webinarerne peger på, hvad censorerne skal være særligt opmærksomme på i bedømmelsen

- De skriftlige censorer inddeles i rettegrupper på ca. 5 censorer, hvor de har mulighed for at få sparring om enkelte elevbesvarelser ved behov, eller løbende diskutere de generelle faglige spørgsmål, der dukker op i forbindelse med varetagelsen af deres hverv. En evaluering af ordningen med én bedømmer fra 2019 viste dog, at rettegrupperne bruges i begrænset omfang. Mange censorer vælger lokale sparringspartnere f.eks. andre statsligt beskikkede censorer.

Censorer på gymnasieområdet

På gymnasieområdet er alle censorer statsligt beskikkede på baggrund af principper for fordeling (f.eks. køn og geografisk spredning).

Ministeriets fagkonsulenter afholder et møde med de skriftlige censorer i hvert enkelt fag, forud for at censorerne fastsætter karaktererne. Her skabes der konsensus blandt censorerne om, hvordan besvarelser af de konkret stillede opgaver skal bedømmes. Udgangspunktet for dette møde er, at fagkonsulenten har indhentet oplysninger fra censorerne om udfaldet af årets besvarelser og censorernes kommentarer til de stillede opgaver. Censorernes tilbagemeldinger til fagkonsulenterne danner også grundlag for den evaluering af opgavesættene, som gennemføres hvert år. Denne evaluering er dels en hjælp til opgavekommissionerne i forbindelse med udarbejdelse af kommende opgavesæt, dels en hjælp til lærerne, der kan se eksempler på anvendelse af vurderingskriterierne.

På de gymnasiale uddannelser gennemføres der en række initiativer for lærere for at sikre en ensartet bedømmelse:

- Praksis vedrørende karaktergivning er en central del af pædagogikumforløbet, herunder kurset i fagdidaktik, for nye gymnasielærere.
- Fagkonsulenterne afholder regionalmøder/dialogmøder for lærerne i deres fag, og i den forbindelse drøftes forhold med hensyn til karaktergivning ofte. Derudover vurderer fagkonsulenterne løbende, om der er behov for at afholde censorkurser for de skriftlige censorer.
- På kurserne Fagudvikling i Praksis (FIP), som fagkonsulenterne årligt afholder for lærerne i hvert enkelt af gymnasiets fag, tages aktuelle emner op, herunder, hvis det vurderes relevant, emner som evaluering og karaktergivning.

Kvalitetssikring på erhvervsuddannelserne

På erhvervsuddannelserne anvendes en kombination af centrale og lokale bedømmelsesværktøjer. I grundfag er rammerne for faget og prøven beskrevet i den centralt udarbejdede læreplan med faglige mål, kernestof, eksaminationsgrundlag og bedømmelsesgrundlag, men opgaven til prøven stilles af skolen på grundlag af den prøvebeskrivelse, som skolen inden for rammerne af den centralt udarbejdede læreplan har udfoldet i den lokale undervisningsplan. De afsluttende prøver udformes typisk i et samarbejde mellem skolerne og de faglige udvalg². Uddannelsernes slutmål er fastlagt i uddannelsesbekendtgørelserne, og den konkrete tilrettelæggelse af prøven og udformningen af censorvejledning sker i et samarbejde mellem skolerne og de faglige udvalg.

---

² Hver af de over 100 erhvervsuddannelser er styret af et fagligt udvalg, som er sammensat af arbejdsgivere og arbejdstagere fra det pågældende jobområde, som uddannelsen uddanner til. Det faglige udvalg beslutter kompetencemålene for uddannelsen og fastsætter i samarbejde med ministeriet rammerne for uddannelsen.

Grundforløbsprøven, der er en prøve i grundforløbets uddannelsesspecifikke fag, har centralt fastsatte mål, som danner grundlag for udarbejdelse af en national standard for prøven. Den nationale standard fastlægges i et samarbejde mellem de udbydende skoler og uddannelsernes faglige udvalg.

På erhvervsuddannelserne er der ekstern censur ved alle prøver. Ministeriet beskikker særlige censorer i udvalgte grundfag med henblik på stikprøvevis at kvalitetssikre prøveafholdelsen på erhvervsskolerne. De særlige censorer afrapporterer til ministeriets fagkonsulenter. Ministeriet afholder desuden et årligt censormøde, hvor resultatet af den særlige censur drøftes. De afsluttende prøver gennemføres ligeledes med ekstern censur, oftest med censorer fra erhvervslivet. Prøverne gennemføres typisk på baggrund af detaljerede prøvebeskrivelser og censorvejledninger med tydelige bedømmelseskriterier.

De beskikkede censorer har en særlig vejledningsopgave i forhold til de skoler og fag som ministeriet pålægger den særlige censur. Vejledningen omfatter vejledning i forhold til undervisningen og den konkrete bedømmelse i det aktuelle fag. Censorerne ved de afsluttende prøver kvalificeres til censoropgaven i et samarbejde mellem skolerne og de faglige udvalg, samt ved afholdelse af årlige fagmøder for de enkelte uddannelser. Derudover er der krav om at lærere på erhvervsuddannelserne inden for 4 års ansættelse skal tilegne sig pædagogiske kompetencer mindst svarende til en pædagogisk diplomuddannelse (§ 13 i bekendtgørelse om erhvervsuddannelser).

Kvalitetssikring på de videregående uddannelser

På det videregående uddannelsesområde foregår kvalitetssikringen primært lokalt på de enkelte institutioner, og det er meget forskelligt, hvor faste rammer der lovgivningsmæssigt er for, hvordan denne kvalitetssikring skal varetages. Uddannelsernes struktur og målbeskrivelserne for de enkelte uddannelseselementer fastlægges i høj grad decentralt på de enkelte uddannelsesinstitutioner.³ På erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne er de faglige mål fastsat nationalt i bekendtgørelser for de enkelte uddannelser, det gælder f.eks. uddannelserne som lærer, pædagog og sygeplejerske. Også på disse uddannelser sker den endelige tilrettelæggelse af det faglige indhold dog på de enkelte institutioner. Der er variation mellem institutionerne, og der afholdes ikke nationale eksaminer.

Ved eksamen på de videregående uddannelser har bedømmerne og censorer primært de faglige mål og evt. andre lokalt udarbejdede bedømmelsesredskaber til rådighed som værktøjer. Hertil kommer naturligvis karakterskalaens trinbeskrivelser, den relevante uddannelsesbekendtgørelse og øvrige relevante regler, f.eks. den relevante eksamensbekendtgørelse, karakterbekendtgørelsen og kvalifikationsrammen for videregående uddannelser⁴.

Når eksamen er afholdt, skal bedømmer og censor indberette den karakter, der er givet til den eksaminationsafholdende uddannelsesinstitution. Karakteren bliver indtastet i det pågældende studieadministrative system på institutionen for at institutionen kan oplyse karakteren til den studerende.

I udgangspunktet er det den enkelte uddannelsesinstitution, som ejer karakterdata. Det er derfor vanskeligt på de videregående uddannelser fra ministeriel side at følge op på karaktergivningen og

---

³ Der findes uddannelser, hvor der endnu ikke er fastsat læringsmål. I evalueringen af 7-trins-skalaen siger 89 % censorformændene, at de er enige eller meget i, at der er opstillet læringsmål for alle faglige prøver på de videregående uddannelser.

⁴ Dansk kvalifikationsramme for de videregående uddannelser, 2008.

udviklingen heri over tid pr. uddannelsesniveau og dermed vanskeligere at identificere behov for justering af faglige mål.

Karakterkommissionen beskrev, at der skulle ske en kvalitetssikring af karaktergivningen på de videregående uddannelser ved at koordinere målene for faget, prøvens tilrettelæggelse og den population, der skal bestå prøven. Karakterkommissionen beskrev ikke i deres betænkning, hvordan dette skulle operationaliseres i forhold til universitetsuddannelserne, som har decentrale studieordninger og særlige faglige mål for hver uddannelse og for hvert kursus. Generelt gælder det dog jf. Uddannelsesbekendtgørelsen⁵, at institutionerne i deres arbejde med fastsættelse og justeringer af studieordninger og herunder de faglige mål, skal koordinere med andre institutioner, som udbyder samme eller beslægtede uddannelser. Opdelingen i beslægtede uddannelser er ikke eksplicit defineret. Universitetet skal også drøfte den nye eller ændrede studieordning med aftagerpaneler, autorisationsmyndigheder og indhente udtalelser fra censorformandskabet om de forhold, der berører prøve- og eksamenssystemet.

Censorer på de videregående uddannelser

På de fleste videregående uddannelser afholdes der både interne og eksterne prøver. Ved de interne prøver deltager en eller flere undervisere (eksaminatorer), som er udpeget af institutionen. Ved de eksterne prøver deltager en eller flere undervisere (eksaminatorer), og en eller flere censorer, som er beskikket af Styrelsen for Forskning og Uddannelse. Der er tilknyttet beskikkede censorer på universitetsuddannelser, erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser samt akademi- og diplomuddannelser, de kunstneriske videregående uddannelser under Uddannelses- og Forskningsministeriet, samt de maritime videregående uddannelser.

Styrelsen for Forskning og Uddannelse beskikker censorerne efter indstilling fra censorformandskabet, der rådfører sig med institutionerne inden indstillingen (universiteter), eller efter indstilling fra institutionerne eller censorformandskabet (erhvervsrettede videregående uddannelser).

Censorerne beskikkes for 4 år ad gangen. For at sikre fornyelse i korpserne udskiftes ved hver ny beskikkelsesperiode mindst en fjerdedel af censorerne i censorkorpset. Censorkorpset kan omfatte personer med hovedbeskæftigelse ved en af de institutioner, der udbyder de uddannelser, der er tilknyttet censorkorpset og skal omfatte personer med hovedbeskæftigelse uden for institutionerne på et af de ansættelsesområder, uddannelserne sigter mod (aftagercensorer). Der er ikke fastkrav til andelen af aftagercensorer.

Hvert censorkorps har en formand og en til flere næstformænd - censorformandskabet - der vælges af og blandt censorerne i korpset. Censorformandskabet repræsenterer censorerne i censorkorpset over for institutionerne og Styrelsen for Forskning og Uddannelse. Censorkorps og censorformænd er selvstændige juridiske enheder, som er uafhængige i forhold til institutionerne.

Censorerne skal medvirke til kvalitet i bedømmelse i den enkelte prøvesituation, herunder sikre det faglige niveau, og de studerendes retssikkerhed. Derudover bidrager censorerne - gennem censorformandskaberne - til den overordnede kvalitetssikring af uddannelserne. Det gøres ved, at censor ved en eksamenstermins afslutning udfylder og indsender en censorrapport om eksamensforløbet til

---

⁵ Bekendtgørelse om universitetsuddannelser tilrettelagt på heltid §43.

censorformanden og uddannelsesinstitutionen om eksamensforløbet. På baggrund af rapporterne afgiver censorformandskabet en årlig beretning til institutionerne. Censorformandskabet skal derudover medvirke i en løbende dialog om udviklingen i uddannelsen, faget eller fagområdet jf. de to eksamensbekendtgørelser for hhv. universitetsuddannelserne og de erhvervs- og professionsrettede videregående uddannelser⁶.

Censorkorpserne er landsdækkende og der er censur fra disse korps ved de fleste prøver. Et af formålene med de landsdækkende censorkors er, at den enkelte censor har erfaring fra flere uddannelsessteder, og dermed er en garant for, at niveauet er det samme inden for et fag på tværs af institutioner⁷.

For opkvalificering af censorer har Uddannelses- og Forskningsministeriet udarbejdet et fælles censorkursus for alle censorer på det videregående uddannelsesområde.

Institutionernes kvalitetssikring på de videregående uddannelser

Sikringen af uddannelsernes faglige niveau er omfattet af institutionernes ledelsesansvar. Den enkelte institution skal have politikker, strategier, procedurer og processer, som skal understøtte uddannelsernes faglige niveau. Som led i institutionsakkrediteringen⁸ skal institutionerne vise, at de har en praksis, der sikrer, at uddannelserne til stadighed har et niveau, der svarer til typebeskrivelserne i den danske kvalifikationsramme for videregående uddannelser. Institutionerne skal desuden selv gennemføre regelmæssige evalueringer af alle institutionens uddannelser med inddragelse af eksterne eksperter, og sikre at resultaterne herfra inddrages i den videre udvikling af uddannelsernes mål, indhold og tilrettelæggelse.

Systematisk opfølgning på censorformandskabsberetningerne er et led i mange institutioners kvalitetssikringssystem. Institutionerne har udarbejdet procedurer for, hvordan den overordnede ledelse og de enkelte uddannelser skal forholde sig til beretningerne. Mange institutioner inddrager også censorformandskaberne, når uddannelsernes studieordninger revideres. I evalueringen af 7-trins-skalaen⁹ angiver mange institutioner på tværs af sektorer, at de inddrager censorerne i den konkrete planlægning af undervisning og eksamen med henblik på at indhente inspiration udefra og sikre et passende niveau. Mange institutioner angiver desuden, at de trækker på censorerne, når de søger mere overordnede input til udviklingen af undervisnings- og prøveformerne på de enkelte uddannelser.

Det er skrevet ind i institutionsakkrediteringsbekendtgørelsen, at institutionerne aktivt skal bruge årsberetninger fra censorformændene. Men det er ikke et krav, at statistik over karakterer skal være en del af institutionernes kvalitetssikring.

Evalueringen af 7-trins-skalaen viste, at lederne på de videregående uddannelser generelt adskiller sig, ved at der er en mindre andel af lederne, der i meget høj grad eller i høj grad ser en given opgave

---

⁶ På universitetsområdet bidrager censorformandskabet til kvalitetssikringen af uddannelsernes prøve- og eksamenssystem (§ 52 i Bekendtgørelse om eksamen og censur ved universitetsuddannelser). På de erhvervsrettede uddannelser skal censorformænd bidrage til kvalitetssikring af hele uddannelsen (§ 28 i Bekendtgørelse om prøver i erhvervsrettede videregående uddannelser)

⁷ I evalueringen af 7-trins-skalaen angiver 22 pct. af censorformændene, at de er meget enig eller enig i, at de faglige krav til de studerende er mindre krævende på nogle uddannelser og institutioner inden for deres censorområde end andre. Omvendt er 41 pct. enten uenig eller meget uenig i dette.

⁸ Vejledning om institutionsakkreditering, Danmarks Akkrediteringsinstitution, 2019.

⁹ EVA, 2019.

som en del af deres arbejde med karaktergivning. I evalueringen angiver 47 % af lederne af universitetsuddannelser, at de i meget høj grad eller i høj grad ser det at følge op på karakterstatistik for de afholdte prøver som en del af deres arbejde med karaktergivningen, hvilket er signifikant forskelligt fra andelen af ledere af professionsbacheloruddannelser (63 %), men ikke fra andelen af ledere af erhvervsakademiuddannelser (52 %). 8 % af lederne på det videregående uddannelsesområde angiver, at de faglige læringsmål bliver justeret.

Opkvalificering af bedømmere på de videregående uddannelser

Understøttelse af bedømmerne på de videregående uddannelser er ifølge evalueringen primært individuel, og der er ikke nødvendigvis en fast systematik praksis med hensyn til opkvalificering af bedømmere. Det er således især en-til-en-oplæring eller sparring fra kollegaer, overværelse af kollegas prøveafholdelse og afholdelse af de første prøver sammen med erfaren censor/eksaminator, som lederne tilbyder nye bedømmere, mens kurser eller seminarer er mindre udbredte. På nogle uddannelsesinstitutioner er det en del af adjunktforløbet eller et obligatorisk kursus for alle nyansatte.